

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА 12. КЛАС

Сергей Гергжиков

Учебно помагало

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА 12. КЛАС

Сергей Герджиков

Учебно помагало

Сергей Герджиков

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА 12. КЛАС

Учебно помагало

(казуси, текстове, закони, теми за дискусия, понятия, статистически данни)

2021 © Проф. Сергей Герджиков, автор на текста

2021 © Арам Азопян, автор на графичния дизайн

2021 © Арам Азопян, автор на корицата

В изданието са използвани снимки от:

Wikipedia, www.pixabay.com и други интернет източници, авторски на С. Герджиков

На корицата: Media Beat

(<https://www.fyimusicnews.ca/articles/20200928media-beat-september-28-2020>)

© ЛОКРАТ ЕООД

София, Студентски г-раг, бл. 7 А

ISBN 978-619-7532-05-0

Скъпи дванайсетокласници,

Това е учебно помагало по Гражданско образование. Тук ще запишем нашите мнения и решения, изследвания и открития от последното си пътуване в света на гражданина.

Помагалото е създадено по учебната програма на МОН по гражданско образование за XII клас. То е продължение на нашия учебник за XI клас. Тук отново ще **решаваме казуси** и ще **проучваме закони**. Основен наш текст ще бъде Конституцията на Република България. Ще четем и други важни закони.

Учебната програма по *гражданско образование за XII клас се основава на Всеобщата декларация за правата на човека, Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, Европейската референтна рамка за ключови компетентности, Конституцията на Република България.*

Какво ще учим и тренираме?

- Ще решаваме **граждански казуси**.
- Ще четем **закони**, за да намираме правилните решения.
- Ще **дискутираме** по двойки, на горещи столове и по отбори.
- Ще правим **изследвания** – индивидуално и в екипи.
- Ще играем роливи **игри**.

Учебният предмет *гражданско образование* в XII клас поставя акцент върху: – гражданите, властта и държавата; – гражданите и икономиката; – България, света и глобалните проблеми. Курсът се гради с интерактивни техники на преподаване (учене с **ориентация**, **изследване** и опит, с решаване на **казуси** и **дискусия**, с разработване на **проекти**).

Свободният и отговорен гражданин:

- може да взема отговорни решения за себе си и за другите;
- познава и отстоява своите права, свободи и отговорности;
- има осъзнати отношения с държавата и обществото;
- е активен и мотивиран за позитивна промяна.

Какво ще постигнем?

Ще развием умения за: решаване на *граждански казуси*, *изследователско търсене*, *ориентация в данни и новини*, *правилно аргументиране и дискусия*, *конструктивно общуване и управление на проекти*.

На добър час!

Авторът

Съдържание

Част ПЪРВА. КАК РАБОТИ ДЪРЖАВАТА

1 ДЪРЖАВНО УСТРОЙСТВО 5

1. Пост във фейсбук
2. Текст: Как възникват държавите?
3. Видове държавно устройство
4. Държавно устройство на Република България
5. Работа в екипи: Проучване на видове държави

2 ПАРТИИ И ПАРЛАМЕНТ 11

1. Казус: Политически проект
2. Конституция: Парламентът
3. Изборен кодекс: Как се правят избори в България?
4. Партиите
5. Ролева игра: Сесия на парламента

3 ПРАВИТЕЛСТВО 16

1. Казус: Служебен кабинет
2. Конституция: Министерски съвет
3. Конституция: Местната власт
4. Дискусия по граждански казус

4 СЪДЕБНА СИСТЕМА 21

1. Казус: Срещу теб е извършено нападение.
2. Конституцията за съдебна власт в Република България
3. Устройство на съдебната система в Република България
4. Казус: Главният прокурор

5. ПРЕЗИДЕНТ. МЕДИИ 26

1. Казус: Президент и протести
2. Президентът – държавен глава
3. Медиите – четвъртата власт
4. Изследване (проект, презентация, кръгла маса): Лъжливите новини

Част ВТОРА. КАК РАБОТИ ИКОНОМИКАТА

6 ПОТРЕБИТЕЛЯТ И СОБСТВЕНИКЪТ 31

1. Казус: Как да върна стока, която не искам?
2. Форми на собственост.
3. Проучване за право на ползване

7 НАЕМНИЯТ ТРУД И БЕЗРАБОТИЦАТА 37

1. Казус: Търся си работа
2. Моите трудови права
3. Останах без работа

8 СКОК В МОРЕТО НА ПАЗАРА 43

1. Проект за нова компания
2. Търговски закон: Търговец
3. Права и задължения на търговеца

9 ДАНЪЦИ И БЮДЖЕТ 48

1. Казус: Безплатното образование
2. Данъците и таксите – източник на държавното финансиране
3. Закон: Бюджетът на държавата

10 НАЦИОНАЛНОТО БОГАТСТВО 54

1. Изследване: Бедна ли е България?
2. Какво е брутен вътрешен продукт
3. Национален доход и благосъстояние

Част ТРЕТА. КАКВО Е ДА СИ ГРАЖДАНИН ЛОКАЛНО И ГЛОБАЛНО

11 ГРАЖДАНСКА ИНФОРМИРАНост И ОБРАЗОВАНОСТ 59

1. Казус: Световният заговор
2. Презентация: Кои са надеждните източници на информация?
3. Глобално образование
4. Решение: Къде е истината?

12 ГРАЖДАНИНЪТ, ЕВРОПА И СВЕТЪТ 64

1. Казус: Гласувам от чужбина
2. Пътуване, учене и работа
3. Данни: Демография и миграции от Източна Европа

13 ГЛОБАЛНИ ПРОБЛЕМИ 69

1. Казус: Антиваксер
2. Пандемията
3. Здравна култура и отговорност
4. Проект: Климатичните промени

14 КАКВО ДА НАПРАВЯ ЗА СТРАНАТА СИ? 74

1. Горещ стол: Какво правя за страната си?
2. Отговорност за родината в регионален и глобален план
3. Войни и глобални миграции
4. Рационално доверие и действие

15 МОЯТ ПРОЕКТ 79

1. С какво мога да допринеса?
2. Как се прави сериозен проект
3. Тема, екип, план, финансиране

Част ПЪРВА.

КАК РАБОТИ ДЪРЖАВАТА

1 ДЪРЖАВНО УСТРОЙСТВО

Пост във фейсбук, текст, конституция, работа в екипи

Какво ще правим днес?

Днес ще разгледаме една публикация във Фейсбук, ще си създадем понятия за държава, ще надникнем назад в миналото, в държавата на одрисите,

ще разгледаме видове държави и държавни устройства. Ще видим какво е устройството на Република България. Ще направим малко проучване в екипи.

1. Пост във фейсбук

„Приятелю, тук е пълна анархия: законите не се спазват, правителството не работи, парламентът е като кошер, на улицата са някакви лумпени без решение.“

Коментар 1: Държава няма, свободата е да правиш каквото искаш!

Отговор: В главата ти е анархия, и ако в главите ни е същото като в твоята, не може да има законност и държава!

Коментар 2: Уважавай правителството и президента, имай доверие в институциите и тогава те ще работят, защото ще са усилены от доверието на хората!

Отговор: Науеник!

Коментар 3: Аз съм се доверил, като съм гласувал, но гласът ми не се зачита, защото управляващата партия не спазва ангажиментите си.

Отговор: Ти си неграмотник, да се довериш на тези! Все чакате някой да ви оправи! Прост народ – слаба държава!

Въпроси: Кога цари **ан-архия**? Защо е нужна държавата?

Държава

Държавата е политическа общност с определена територия и градски характер (форма на цивилизацията). Тя е териториално ограничена, има централно и местно управление (правителство) и суверенитет (независимост). Държавата е форма на управление на обществото чрез своите институции. Тя регулира обществените отношения и тези с други държави.

2. Текст: Как възникват държавите?

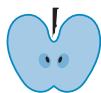
Държавите възникват от неформални племенни обединения начело с вождове (вождества). На тази основа възникват политически обединения на дадена територия с градове, управлявани от царе (монарси). Така от големи племена в древна Тракия възникват държави. Най-голяма била държавата на одрисите.

Първите държави се управляват в името на Бог-създател от цар-жрец или съвместно от владетел и жреци с колективен орган (съвет). Повечето от първите държави *въвеждат писменост*

и записват своите легенди за произход и законите.

Имperiите възникват с териториалната експанзията на държавите. Първите империи възникват в Двуречието: акадска, асирийска, вавилонска. Те се управляват от династии. В Близкия изток възникват мощни градове-държави като тези на финикийците (Тир, Библос, Сидон). В Антична Гърция възникват *полисите* (гръцките градове-държави, създавани на островите и континента).

Ксенофонт при Севт. АНАБАЗИС

Севт II е тракийски одриски владетел, парадинаст (роднина на наследствения владетел на Одриската държава на траките). Син на Месад.

II.2. (19) Като чул, че има хора, изпратил преводача, който водел със себе си и му заповядал да каже на Севт, че е дошъл Ксенофонт и желае да се срещне с него. Стражите попитали дали е атинянинът от гръцката войска. (20) Когато преводачът потвърдил това, те възседнали конете си и бързо изчезнали. Подир малко се явили около двеста пелтасти и като поканили Ксенофонт и хората с него повели ги при Севт. (21) Севт живеел охраняван добре в една кула, а около нея стояли обзгодени коне, защото от страх пускал конете да пасат през деня, а вечер заповядал да обзгват конете и така да го охраняват. (22) Говорело се, че и по-рано предшественикът (progonos) му Терес, макар и да имал голяма войска, в същата тази област загубил в сражения с местните жители много от своите хора, а целият му обоз бил разграбен. Тия жители били тините, смятани за най-войнствени от всички, особено нощем.

(31) Когато Севт чул това, казал, че не може да не вярва на атиняните, защото знае, че те са негови сродници, и ги счита за верни приятели. След това, когато влезли и тия, които били вън, Ксенофонт най-напред запитал Севт за какво му е нужна войската. (32) А той отговорил така: „Месад беше мой баща и под негова власт се намирах меландитите, тините и транписите; но щом могъществото на одрисите западна, баща ми бе изгонен от тая земя и умря от болест, а пък аз бях отгледан като сирак при сегашния цар Мегок. (33) Когато възмъжах, не можех да живея като

храненик на чужда трапеза. И веднъж, когато седях с него на трапезата, го помолих да ми даде колкото хора може, за да отмъстя ако ми се удаде, на тия, които ни изгониха и да не живея вече от неговия хляб. (34) Тогава той ми даде хора и коне, които вие ще видите, щом се съмне. И сега аз живея с тези хора, опустошавайки бащината си земя. Ако вие ми помогнете, надявам се, с божия помощ, по-лесно да си възвърна властта. Ето това искам от вас.“

Христоматия по тракология, том Втори, София: 1998.

Коментар:

Тракийската държава на одрисите била **наследствена монархия**. В нея често избухвали конфликти между династията (парадинастията): наследствените претенденти за държавната власт. Севт II е парадинаст и се стреми към цялата власт, отначало в областта Югоизточна Тракия, и затова наема Ксенофонт с войските му. Акцията в областта завършва успешно и Ксенофонт си тръгва. Севт II впоследствие губи тази локална власт и начело на одриската държава застава Хебризелм.

Върхът на древното политическо

развитие е безспорно Рим като република и империя. В началото на Новата ера Рим е най-голямата империя, чието устройство формално е република (res-publica, публични дела). Рим е столица на глобална държава и цивилизация, обхващаща цялото Средиземно море: Европа, части от Африка и Азия. Рим е държава с единни закони, но с много етноси, езици, религии, обичаи и автономни власти. Това е принцип на всяка цивилизована глобална империя. Рим е в корена на европейското политическо единство.

Суверенитет

Суверенитетът е юридическа независимост на държавата. Суверенната държава е независима, автономна, с върховна власт, независима от друга държава. Суверенността е статут на равенство спрямо другите независими държави и е в основата на съвременното международно право.

Суверенитетът е държавен, народен и национален. Той е изключително право на упражняване на върховна власт над територия или общност. Това право се осъществява от политическата власт (правителство). В мо-

нархиите върховният владетел (цар, крал, султан, фараон, шах) е **суверен**. Основа на суверенитета в националните държави е правото на нациите на самоопределяне.

3. Видове държавно устройство

Монархия и република

Монархия: Държава с върховен владетел, монарх (фараон, шах, базелевс, цар, цезар). Монархиите са религиозни и светски. Те са абсолютни и конституционни. Република (от рим. Res publica – публични дела) е държава без еднoliчен владетел, с колективни органи и публична власт.

Институции на съвременната държава са: народно събрание, правителство, държавен глава, съдебна власт (съд и прокуратура)

Функциите на държавата са вътрешни (в нейната територия и относно нейните граждани) и външни (глобално, относно другите държави).

Съвременните държави са плод на хилядолетно развитие. Западните държави се създават в епохата на *Възраждането*. Те осъществяват националните суверенитети, социалния ред и правата на своите граждани (поданици) и своята вътрешна и външна сигурност.

Федерация

Държава от автономни части, обединени от централно управление. Автономните във федерацията имат независимост и свои институции. Техният статус е определен от конституцията на федерацията. Те са регионални и обикновено представляват етнически общности. Автономните области (републики, щати) обикновено не могат да се отделят като независими държави.

Днес има различни федерални държави: обединения на различни територии, етноси и езикови общности. Типични *федерации* са Русия и Съединените американски щати. Швейцария е уникална държава с три етнически и езикови групи: френска, немска и ита-

лианска в двадесет и шест кантона в Централна Европа.

Държавите са в сложни отношения и създават междудържавни обединения. Такива са *регионалните съюзи* като Европейския съюз.

Междудържавен съюз

Днес съществуват съюзи между държави, споделящи големи територии на планетата. Тези съюзи установяват свои норми и институции с цел икономическо и политическо единство в името на споделени ценности, ресурси и интереси. Европейският съюз е международна организация на 27 държави.

Държавите днес, в първите десетилетия на XXI в., са с най-различни форми на управление: републики и монархии, светски и религиозни държави с най-различни режими. Доминира демокрацията, но в различни религиозни светове и култури. Огромното мнозинство от държави са светски. Съществуват религиозни държави като Иран и Ватикана.

По форма на управление съвременните държави са републики и монар-

хии. Типични съвременни монархии са някои ислямски държави (Емирствата, Кувейт). Има монархии и на Запад, но те са формални и номинални (Великобритания, Испания, Холандия).

Държавите се управляват с различни властови режими: демокрации, автокрации, теокрации. Днес още съществуват тоталитарни системи. Типична тоталитарна държава е Северна Корея.

Съвременните демокрации имат различен тип конституционно устройство или форма на управление.

Съществуват парламентарни (България) и президентски републики (Русия), както и междинни форми.

4. Държавно устройство на Република България

Конституция на Република България

Чл. 1. (1) България е **република с парламентарно управление**.

(2) **Цялата държавна власт произтича от народа**. Тя се осъществява от него непосредствено и чрез органите, предвидени в тази Конституция.

(3) **Никоя част от народа, политическа партия или друга организация, държавна институция или отделна личност не може да си присвоява осъществяването на народния суверенитет.**

Чл. 2. (1) Република България е **единна държава с местно самоуправление**. В нея не се допускат автономни териториални образувания.

(2) Териториалната цялост на Република България е **неприкосновена**.

Чл. 3. Официалният език в републиката е българският.

Чл. 4. (1) Република България е **правова държава**. Тя се управлява според Конституцията и законите на страната.

5. Работа в екипи: Проучване на видове държави

Направете кратко проучване. Нека всеки екип (ученик) да избере да проучи една държавна форма: религиозна монархия, светска монархия, президентска република, парламентарна република.

ка. Работете 20 минути. Попълнете работната страница. Предайте или представете резултата от проучването си на учителя. Можете да подготвите учебен проект с презентация.

Равносметка: Какво вече мога?

Проследявам и разбирам процеса на възникване на властта в различни общности и общества.

Разграничавам различни типове политически устройства (на държави, съюзи, федерации).

РАБОТА В ЕКИП (ИНДИВИДУАЛНА РАБОТА)

ПРОУЧВАНЕ ЗА ДЪРЖАВА

Работете в екипи по четирима, по двама или индивидуално.
Изберете си държава. Проучете в интернет какъв статус има тя, какво е нейното устройство. Подчертайте вярното. Попълнете редовете.

Име на държава:.....
Географско положение:

Република	Монархия	Държава
Парламентарна	Конституционна	Федерация
Президентска	Абсолютна	Автономия
Религиозна (уточнете)	Религиозна (уточнете)	Протекторат
Демокрация	Демокрация	Съюз
Диктатура	Диктатура	
Лидер (президент):	Монарх (уточнете)	Лидер (уточнете)
Управляваща партия или организация		
Етнически състав в брой жители (процен- ти):		
Кратка история: възникване и основни събития		

Обявете резултатите от проучването. Предайте ги на учителя.

2. ПАРТИИ И ПАРЛАМЕНТ

Казус: Политически проект. Парламент, избори, ролева игра

Разделението на властите е принцип, залегнал в основата на всяка демокрация.

Основните държавни власти са: законодателна (парламент), изпълнителна (правителство) и съдебна (съд). В парламентарните демокрации има и президент, който има представителна власт. За властите учихме по Гражданско образование в 11 клас. Тяхното

разделяне означава, че **една от тези власти не може да се припокрива в своите структури и функции с другите**. Не може правителството да съди, или съдът да създава закони. Но властите и институциите, които ги представляват, не са изолирани и работят в сътрудничество за законното и ефективно управление на държавата.

Политическа власт

Политическата власт в демократичните държави е представителна, легитимна и изборна. Тя има основно три функции: законодателна власт, изпълнителна власт, съдебна власт, и се осъществява от институции: парламент, правителство и съдебна система.

Какво ще правим днес?

Ще разгледаме *казус*: как (не) се прави партия. Ще видим и запомним какво казва нашата Конституция за парламента като институция, както и за изборите.

1. Казус: Политически проект

Ти си човек с нови идеи за управлението на страната. Виждаш корупцията и покварата в политическите играчи и модела на управление. Имаш проект за решаване на тези проблеми. (Напри-

мер искаш монархия, която да изкорени партийните пристрастия и борби). Имаш популярност като артист (бизнесмен). Искаш да осъществиш идеите си за промяна в страната си.

Какво ще направиш? Изразете решението си, като искате гумата.

Вариант: Създаваш нова партия. Участваш на избори.

Въпроси към казуса:

1. Адекватно и морално ли е да използваш артистичната си популярност за създаване на политически проект?
2. Какви популистични илюзии можеш да създадеш? (Популизъм: политическа позиция за лесно решаване на проблемите на народа с няколко реформи).
3. Как можеш да реализираш проекта си, без да разрушиш политическата система?

2. Конституция: Парламентът

Парламент

Парламентът е основната институция в една парламентарната република и осъществява законодателната власт. Това е събрание от народни избраници от различни партии в пропорцията, в която са разпределени гласовете на избирателите. Парламентът изработва и приема законите на държавата. Конституцията и съществени промени в нея се правят от Велико народно събрание.

Законодателната власт се осъществява от Народно събрание (парламент). Конституция се приема от Велико Народно събрание.

Парламентът е представителна народна власт. Той се състои от 240 депутата, избрани по всеобщо избиращелно право от пълнолетните граждани.

Конституция на Република България

Чл. 8. Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна.

Чл. 10. Изборите, националните и местните референдуми се произвеждат въз основа на **общо, равно и пряко избиращелно право с тайно гласуване.**

Чл. 11. (1) Политическият живот в Република България се основава върху принципа на **политическия плурализъм.**

Въпрос. Кой има право да стане депутат?

Конституция на Република България

Глава трета. НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Чл. 62. (1) **Народното събрание осъществява законодателната власт и упражнява парламентарен контрол.**

Чл. 63. Народното събрание се състои от 240 народни представители.

Чл. 64. (1) Народното събрание се избира за срок от четири години.

(3) Избори за ново Народно събрание се произвеждат най-късно до два месеца след прекратяване на пълномощията на предишното.

Чл. 65. (1) За народен представител може да бъде избран български гражданин, който няма друго гражданство, навършил е 21 години, не е поставен под запрещение и не изтърпява наказание лишаване от свобода.

Чл. 67. (1) Народните представители представляват не само своите избиратели, а **и целия народ**.

(2) Народните представители действат въз основа на Конституцията и законите в съответствие със своята съвест и убеждения.

Чл. 69. Народните представители не носят наказателна отговорност за изказаните от тях мнения и за гласуванията си в Народното събрание.

Въпроси: *Каква власт и функция има Народното събрание в Република България?*

Какво е регионалното разпределение на властта?

Местните власти са **регионални** и **общински**. Общинските власти са **общински съвети и кметове, районни съдилища и прокурори**.

Централна и местна власт

Централна е властта над цялата държава. Тя е представена и функционира с централни органи (институции): парламент, правителство, президент, съд. Местна е властта в областите, регионите и общините. Централните и местни власти са в йерархия и координация. Местните власти притежават относителна автономност (самоуправление).

3. Изборен кодекс: Как се правят избори в България?

Въпрос: *Какви видове избори има в Република България?*

Отговор: парламентарни, президентски, за местна власт, за Европейски парламент.

Изборен кодекс

Обхват

Чл. 2. Този кодекс се прилага при избори за:

1. народни представители за Народно събрание;
2. народни представители за Велико Народно събрание;
3. президент и вицепрезидент на републиката;
4. членове на Европейския парламент от Република България;
5. общински съветници;
6. кметове на общини, кметове на райони и кметове на кметства.

Въпрос: *Какви принципи ръководят изборите в Република България?*

Чл. 3. (1) Изборите се произвеждат въз основа на всеобщо, равно и пряко изборително право с тайно гласуване и осигуряват свободно изразяване на волята на избирателите. Гласуването е лично. (2) Всеки избирател има право на един глас.

Как се правят избори в Република България?

Президентът насрочва дата за избори.

В продължение на един месец партиите и независимите кандидати провеждат **предизборна кампания**. Партиите представят своите **политически идеи и програми за действия** (проекти за закони, реформи). Те влизат в диспути срещу своите опоненти от други партии.

Понякога една партия или лидер е атакувана с **компромат** от друга партия или лидер. Компроматът е истински или фалшив **сигнал за злоупотреба**, корупционен акт или друго незаконно или неморално действие, което **уронва репутацията** на лидера или партията. Компроматите, особено лъжливите, са неморални средства за предизборна борба.

Изборен кодекс. Раздел II

Чл. 4. (1) Изборите за народни представители за Народно събрание и за общински съветници и за кметове се насрочват от президента на републиката не по-късно от 60 дни преди изборния ден.

(2) Изборите за членове на Европейския парламент от Република България се провеждат в съответствие с изборния период, определен от Съвета на Европейския съюз, и се насрочват от президента на републиката не по-късно от 60 дни преди изборния ден.

(3) Изборите за Велико Народно събрание се насрочват от президента на републиката в срока по чл. 160, ал. 2 от Конституцията.

(4) Изборите за президент и вицепрезидент на републиката се насрочват от Народното събрание не по-късно от 60 дни преди изборния ден.

Определяне на изборния ден

Чл. 5. Изборите се произвеждат в един неработен ден за цялата страна.

4. Партиите

Конституция на Република България

Чл. 11. (1) Политическият живот в Република България се основава върху принципа на политическия плурализъм.

(2) **Нито една политическа партия или идеология не може да се обявява или утвърждава за държавна.**

(3) Партиите съдействат за формиране и изразяване на политическата воля на гражданите. Редът за образуване и прекратяване на политически партии, както и условията за тяхната дейност се уреждат със закон.

(4) **Не могат да се образуват политически партии на етническа, расова или верска основа, както и партии, които си поставят за цел насилствено завземане на държавната власт.**

Политически партии

Парламентарната република работи чрез партии и техни обединения (коалиции). Партиите са легитимни политически организации, които представят интересите на онези граждани, които припознават целите, идеите и политиките, обявени от партиите.

Партиите се регистрират като организации и като участници в парламентарните избори за парламент на република България и на Европейския

съюз (Европейски съвет). Партиите от страните членки на ЕС се обединяват в европейски партии и участват в **Европейския парламент**.

Как се прави партия?

Закон за политическите партии

Чл. 2. (1) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 6 от 2009 г.) Политическите партии са **доброволни сдружения на граждани с изборителни права**, съгласно българското законодателство.

(2) Политическите партии съдействат за формиране и изразяване на политическата воля на гражданите чрез избори или по други демократични начини.

(3) Политическите партии **използват демократични средства и методи за постигане на политическите си цели**.

Чл. 3. Организации, които не са политически партии, не могат да участват в избори.

Чл. 4. Организацията и дейността на политическите партии се осъществяват **въз основа на Конституцията, законите и в съответствие с техните устави**.

5. Ролева игра: Сесия на парламента

В тази игра участва целия клас.

По колони учениците си избират име като партийни парламентарни групи: *десните* са вдясно от позицията на председателя, *левите* – вляво, а *центристките* – в центъра.

Учителят играе ролята на Председател на Народното събрание.

Нека се постави някакъв законов текст за гласуване.

(Учителят избира подходящ текст: параграф на закон с няколко точки, декларация на Народното събрание или нещо друго за гласуване), например:

„В Република България гражданите имат два пола по рождение и реален пол по избор: женски, мъжки, трети пол.“

Нека дебатите започнат. На всяка парламентарна група се предоставят пет минути за изказвания. Депутатите искат гумата с вдигане на ръка. Председателят дава гумата. Депутатите излагат факти и аргументи в защита на позицията си за или против предложението за обсъждане текст. Накрая председателят на парламента полага текста на гласуване.

Текстът се приема, ако за него са гласували повече от половината от присъстващите „депутати“. Председателят на парламента обявява решението: параграфът е приет или е отхвърлен.

Равносметка: Какво вече мога?

Разбирам същността на парламентарната република.

Осъзнавам смисъла на разпределението на властите и взаимодействието между тях.